# Dijital Çağda Sosyal Bilimler

**Editörler**
Prof. Dr. Erhan YAYLAK - Doç. Dr. Emrah AKMAN

Vizetek
Yayıncılık

# Dijital Çağda Sosyal Bilimler

**Editörler**
Prof. Dr. Erhan YAYLAK - Doç. Dr. Emrah AKMAN

**Yazarlar**
Aytaç ÖZMUTLU - Deniz COŞKUN - E. Özlem YİĞİT - Erhan YAYLAK - İsmail ÇETİN
Mehmet Mustafa KIZIK - Serhat TEK - Sinem DEMİRKOL

**ISBN:** 978-625-382-572-0
**E-ISBN:** 978-625-382-569-0
**DOI:** 10.54637/vizetek.9786253825690

---

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, basılı ve elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

---

**Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü:** Büşra ÇOLAKOĞLU
**Kapak Tasarımı:** Ahmet TUNÇDEMİR
**Dizgi & Mizanpaj:** Samet TORUN
**Baskı:** Ankara | Ekim, 2026

Vizetek Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
**Tel.:** (0312) 482 00 11
**Web:** www.vizetek.com.tr
**E-mail:** vizetekyayincilik@gmail.com
**Yayıncı Sertifika No:** 41575
**Baskı:** Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık |47479

# İÇİNDEKİLER

**1. BÖLÜM**

Dijital Çağda İletişim Tasarımının Niteliğini Yeniden Düşünmek: Jorge Frascara'nın 1988 ve 2022 Tarihli Makaleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme ..... 4

*Aytaç ÖZMUTLU*

**2. BÖLÜM**

Dijital Sosyal Bilimler Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi: Kuramdan Uygulamaya Bir Model Önerisi ..... 25

*Deniz COŞKUN*

**3. BÖLÜM**

Dijital Çağın Sosyal Gereklilikleri Bağlamında Soft Beceriler ..... 58

*E. Özlem YİĞİT*

**4. BÖLÜM**

Epistemik Ağ Analizi (ENA): Söylemsel Verilerde Kavramsal Bağlantı Yapılarının Haritalanmasına Yönelik Bir Yöntem Bilim İncelemesi ..... 89

*Erhan YAYLAK*

**5. BÖLÜM**

Üretken Yapay Zekânın Yükseköğretimde Öğretme ve Öğrenme Süreçlerine Entegrasyonu ..... 106

*İsmail ÇETİN*

**6. BÖLÜM**

Dijital Çağda Kültür Okuryazarlığının Yeniden Düşünülmesi ..... 136

*Mehmet Mustafa KIZIK*

**7. BÖLÜM**

Dijital Çağda Sosyal Hizmet: Sosyal Hizmet Eğitimi ve Uygulaması Açısından Bir Değerlendirme ..... 158

*Serhat TEK*

**8. BÖLÜM**

Dijital Değerlendirmelerde Yanıt Süreçleri ve Bağlam Etkileri ..... 171

*Sinem DEMİRKOL*

# ÖN SÖZ

Dijital teknolojiler, yalnızca bilgiye erişim biçimlerimizi değil, bilginin nasıl üretildiğini, nasıl doğrulandığını ve toplumsal yaşamda nasıl dolaşıma girdiğini de köklü biçimde değiştirmektedir. Yapay zekâ uygulamalarının gündelik yaşama, iş dünyasına ve eğitim ortamlarına hızla yerleşmesi, sosyal bilimlerin uzun süredir sorduğu temel soruları yeniden gündeme taşımaktadır: İnsanı insan yapan yetkinlikler nelerdir? Kültür bugün nasıl aktarılmakta ve anlamlandırılmaktadır? Öğrenme, öğretme ve değerlendirme süreçleri hangi yönde dönüşmektedir? Toplumsal gerçekliği incelerken hangi verileri, hangi yöntemlerle ve hangi etik sınırlar içinde kullanabiliriz?

*Dijital Çağda Sosyal Bilimler*, bu sorulara farklı disiplinlerden yanıt arayan araştırmacıların çalışmalarını bir araya getirmektedir. Kitabın amacı, dijitalleşmeyi teknik bir yenilik olarak değil, sosyal bilimlerin konusunu, yöntemini ve öğretimini birlikte etkileyen bir dönüşüm olarak ele almaktır. Bu doğrultuda bölümler, kuramsal tartışmalardan sınıf içi uygulamalara, disipline özgü deneyimlerden yöntem bilim incelemelerine uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

İletişim tasarımında nitelik anlayışının dönüşümünü konu alan bölüm, Jorge Frascara'nın 1988 ve 2022 tarihli makalelerini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bölüm, alanın süreklilik ve dönüşüm çizgilerini ortaya koymakta ve tasarım eğitimine ilişkin güncel tartışmalara katkı sunmaktadır.

Dijital sosyal bilimler temelli sosyal bilgiler öğretimine yönelik bölümde, hesaplamalı sosyal bilim ve öğrenme analitiği yaklaşımlarını sosyal bilgiler derslerine taşıyan bir model önerisi yer almaktadır. Model, öğretmen ve öğrenci rollerini, veri temelli değerlendirme çerçevesini ve veri etiğini birlikte ele almaktadır.

Soft becerileri dijital çağın toplumsal gereklilikleri bağlamında inceleyen bölüm iletişim, eleştirel düşünme, duygusal zekâ ve dijital empati, uyum ve esneklik, iş birliği ve yaratıcılık gibi boyutları iş gücü piyasalarındaki dönüşümle ilişkilendirmektedir. Bölümde ayrıca yapay zekâ çağında insani yetkinliklerin geleceği tartışılmaktadır.

Epistemik Ağ Analizi'ni (ENA) ele alan yöntem bilim incelemesi, söylemsel verilerdeki kavramsal bağlantı yapılarının nasıl haritalanabileceğini ve istatistiksel olarak nasıl karşılaştırılabileceğini tanıtmaktadır. Yöntemin

kuramsal temelleri, analitik süreci ve sınırlılıkları da bu incelemenin kapsamındadır.

Üretken yapay zekânın yükseköğretimde öğretme ve öğrenme süreçlerine entegrasyonunu inceleyen bölüm, güncel ulusal ve uluslararası kullanım verilerini kuramsal modellerle buluşturmaktadır. Bölüm, kişiselleştirme olanakları ile bilişsel dış kaynaklaştırma riskleri arasındaki gerilimi tartışmaya açmaktadır.

Kültür okuryazarlığını dijital çağda yeniden düşünen bölüm, kültürel üretimin katılımcı ve çok katmanlı bir yapıya kavuştuğu günümüzde kavramın eleştirel değerlendirme, dijital farkındalık ve etik katılım yeterliklerini kapsayacak biçimde yeniden tanımlanmasını önermektedir. Bölüm ayrıca dijital okuryazarlık ile kültür okuryazarlığının eğitim sistemlerinde birbirini tamamlayan iki yeterlik alanı olarak konumlandırılması gerektiğini savunmaktadır.

Dijital çağda sosyal hizmet eğitimi ve uygulamasını konu alan bölümde yapay zekâ destekli ve sanal gerçeklik temelli simülasyonlar, dijital hikâye anlatımı, oyunlaştırma ve coğrafi bilgi sistemleri gibi uygulamalar uluslararası örnekler üzerinden değerlendirilmektedir.

Dijital değerlendirmelerde yanıt süreçleri ve bağlam etkilerini inceleyen bölüm, yanıtlama süresi, yeniden ziyaret ve madde konumu gibi süreç verilerini güncel ölçme alanyazınına dayanarak ele almaktadır. Bölüm, bu kavramları TIMSS 2023 Türkiye verileri üzerinde yeniden üretilebilir bir uygulamayla somutlaştırmaktadır.

Bölümlerin ortak noktası, dijital teknolojilere ne hayranlıkla ne de kuşkuyla yaklaşmaları, onları eleştirel bir mesafeden değerlendirmeleridir. Yazarlar, dijitalleşmenin sunduğu olanakları görünür kılarken bu olanakların pedagojik, etik ve toplumsal sınırlarını da tartışmaya açmaktadır. Kitabın sosyal bilimler, eğitim bilimleri ve ilgili disiplinlerdeki araştırmacılara, lisansüstü öğrencilere, öğretmen adaylarına ve uygulayıcılara hem kuramsal hem de uygulamaya dönük bir kaynak sunacağını umuyoruz.

Bu kitabın ortaya çıkmasında emeği geçen pek çok kişiye teşekkür borçluyuz. Değerli çalışmalarıyla kitaba katkı sunan, editöryal süreçteki değerlendirme ve düzeltme önerilerine özenle yanıt veren bölüm yazarlarımıza; kitabın yayımlanmasına olanak tanıyan Vizetek ailesine ve

yayın sürecinin her aşamasında desteğini esirgemeyen çalışanlarına içten teşekkürlerimizi sunarız.

**Prof. Dr. Erhan YAYLAK**
**Doç. Dr. Emrah AKMAN**

**Ordu, 2026**

# 1. BÖLÜM

## DİJİTAL ÇAĞDA İLETİŞİM TASARIMININ NİTELİĞİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: JORGE FRASCARA'NIN 1988 VE 2022 TARİHLİ MAKALELERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Aytaç ÖZMUTLU[1]

### Giriş

Bu araştırma, Jorge Frascara'nın 1988 ve 2022 tarihli makalelerinde iletişim tasarımının niteliğine ilişkin görüşleri karşılaştırarak süreklilikleri, dönüşümleri ve yeni vurguları belirlemeyi amaçlamaktadır. Yazarın aynı soruna otuz dört yıl sonra dönmesi, nitelik ölçütlerinin nasıl korunduğunu ve yeniden gerekçelendirildiğini inceleme imkânı sunmaktadır. Frascara (2022, s. 277), 1988 tarihli çalışmasında tasarım ürünlerine odaklandığını, 2022 tarihli çalışmasında ise tasarım süreçlerini ön plana çıkardığını belirtmektedir. Bu odak değişimi, önceki çalışmasında süreç ve araştırma boyutlarının bulunmadığı anlamına gelmemektedir.

Karşılaştırmanın katkısı, nitelik tartışmasını aynı yazarın birbiriyle bağlantılı iki metni üzerinden izlemektir. Gözlenen farklılıklar yazarın mesleki deneyimini ve düşünsel gelişimini de yansıtabileceğinden, alanın dönüşümüne ilişkin çıkarımlar dolaylı göstergelerle sınırlıdır. Aşağıdaki alanyazın çerçevesi, bulguların daha geniş tartışmalar içindeki yerini belirlemeye yardımcı olmaktadır.

"Dijital Çağda Sosyal Bilimler" teması bakımından araştırma, dijital iletişimde niteliği kullanıcı deneyimi, toplumsal sorumluluk ve araştırma yetkinliğiyle ilişkilendirmektedir. Frascara (2022, ss. 275–277), çevrim içi olarak da yapılabilen kısa süreli tasarım kurslarına yönelik eleştirisinde, teknik bilgi ve beceri ediniminin tasarım eğitiminin daha kapsamlı amaçlarıyla eşdeğer tutulamayacağını vurgulamaktadır. Araştırmanın temel sorusu ve bu soruyu ayrıntılandıran alt sorular aşağıda sunulmaktadır.

[1] Ordu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, ORCID: 0000-0003-2649-083X.